

Kerkdienst Kortenhoef 27 augustus 2017

Vanmorgen liggen er bijzondere, maar ook verwarrende lezingen in ons midden. En ik zal die verwarring ook niet wegnemen, maar eerder nog vergroten.

Vanwege het Lutherjaar wordt in veel kerken het Luthers leesrooster gevolgd, en ik heb mij daar voor deze zondag bij aangesloten. We zullen daarom straks het evangelie horen van de Farizeeër en de tollenaar. De traditie laat daaraan veelzeggend vooraf gaan een profetenlezing uit Daniel, het boek van de volharding in de ballingschap in het verre Babylon. Omdat Daniel en zijn vrienden hun eigen bijzondere leefwijze niet willen opgeven worden ze in het laaiende vuur geworpen – en toch gered. De latere traditie heeft dit fantastische verhaal aangevuld met een smeekgebed en een lofzang uit het vuur – beide zijn niet in onze reguliere bijbel terecht gekomen, maar in de apocriefe geschriften. Het smeekgebed van Daniels metgezel Azarja horen we nu, het aansluitende loflied zingen we daarna.

Lezing uit de profeten, uit Daniel 3 : - [25-45 (Willibrordvertaling, met wijzigingen)]

Aansluitend loflied: 154b : 1 allen, 2 vrouwen, 3 mannen, 4 vrouwen, 5 mannen, 6 vrouwen, 7 mannen, 8 vrouwen, 9 mannen, 10 allen

Lezing uit het evangelie naar Lukas, uit h. 18 : - [9-14 (Naardense Bijbel, met wijzigingen)]

Aansluitend lied van Israel: ps. 17 : 1, 2, 3

Lieve gemeente,

Kan de Farizeeër zich op deze psalm 17 beroepen? Is dit een lied dat hij gezongen zou kunnen hebben? Staat zijn bijbel – het ‘Oude’ Testament - niet aan zijn kant? Verwarrend...

En dan dat lange meeslepende, aangrijpende gebed van Azarja, vol van zelfkennis en boete: wij, het volk, zijn wette-loos geweest (d.w.z. zonder Thora), hebben uw Thora niet gedaan, en daarom hebben wette-loze machten en mensen ons in handen gekregen, we hebben uw oordeel over ons heen gehaald; vol van een beroep op de geschiedenis, op wat de Ene begonnen is met het volk Israel; en dan de aangrijpende smeekbede: kunnen we een nieuw begin maken ‘vanwege onze vermorzelde ziel en onze ootmoedige geest’; en dan komen de zinnen om de Ene te verzachten, te vermurwen: ‘Thans volgen wij U van ganser harte... wij zoeken Uw aangezicht’ – vanuit een besef van eigen falen – dat is ook Israel, het Israel van de Farizeeër en van de tollenaar; want ook de tollenaar hoort bij Israel, hoezeer hij ook met de nek werk aangekeken.

Verwarrend... Ja, want wij heb op voorhand al onze voorkeuren... Ik hoef niet te vragen wie u het meest sympathiek vindt van de beide gestalten die Jezus opvoert. Anders dan in Jezus' tijd en omgeving staat bij ons de Farizeeër niet hoog aangeschreven: het woord is bijna synoniem met huichelaar. En die tollenaar – o, wat een fijn mens die zo bescheiden over zichzelf denkt...! Het is bijna onmogelijk om in het voorlezen al niet een karikatuur te maken van beiden, om al niet voor te sorteren op wie sympathiek is en wie niet, om de woorden van de Farizeeër niet lekker vet aan te zetten. Maar zoals zo vaak zaait Jezus *verwarring* – bewust, denk ik altijd. Het heeft mij geholpen om Jezus zo te zien: als iemand die bewust verwarring zaait, ook in zijn eigen tijd, daarom riep hij zoveel verzet op.

Laat de verwarring even toe.

Wat is er mis met Farizeeërs? Ze leiden een leven in dienst van het onderzoek van de Schriften, de oude verhalen. Zonder hen had Jezus de leefregels van de Ene niet gekend en had hij ze niet in grote liefde kunnen doen. Zonder hen had de tollenaar van geen vergeving geweten. Zonder hen hadden wij de verhalen van Israel nooit gekend.

Deze Farizeeër toont inzet en trouw: een tiende afstaan van zijn inkomsten (doe het hem maar eens na...), het eigene van de ander ten volle respecteren. *Mogen* ze daarvoor dankbaar zijn? We moeten af van dat negatieve beeld van hen, het heeft christenen door de eeuwen heen aangezet tot een negatief gevoel naar *alle* Joden, tot jodenhaat toe. *Jezus* mag ermee spelen, een karikatuur neerzetten, want Jezus was Jood. *Wij* mogen dat niet! Want wij staan aan de andere kant.

En dan de tollenaars – laten we niet vergeten: landverraders waren het, die de kant van de Romeinse bezetter gekozen hadden – niet uit ideologische motieven, maar alleen om zichzelf enorm te verrijken ten koste van velen. Daar wil je toch niet bij horen als lezer, als hoorder van Jezus? En zouden wij onszelf zo gemakkelijk als *zondaar* aanduiden?

Verwarring alom. Jezus maakt het zijn hoorders, ons niet gemakkelijk... Hij legt ons modellen voor om ons bewust te laten struikelen, te ontregelen.

Laten we het eens anders proberen: hen beiden serieus nemen in hun *zelf-verstaan*.

De tollenaar was zichzelf gaan kennen als zondaar, helemaal niet zo'n fijn mens, maar een afgedwaalde, van de weg af geraakt. Zonde is in de Bijbel niet een 'individuele morele onvolmaaktheid, maar verstrikt zijn in' het systeem van het kwaad [naar Veerkamp, 328]. Voor ons zijn die zonden bijv. de voordeeltjes waarmee wij profiteren van onze wereldwijde positie – bijv. te goedkope kleren aanschaffen, grondstoffen overal goedkoop vandaan halen – u en ik kunnen daar individueel niet direct wat aan veranderen, we zitten eraan vast; *zonde* is dat. Voor de tollenaar is die zonde het profijt van zijn daden van verraad en uitpersing. En dan gaat de tollenaar ons voor: hij is op de weg van de ommekeer, *daarvoor* is hij in de tempel, om in de ontredde over zijn verkeerdheid God te zoeken – want ontredde is hij -, hij wil een nieuw begin maken. En hij beseft dat dat nieuwe begin *vanuit God* moet komen: 'verzoen U met mij!' – dicht de kloof! Verzoenen is bedekken van het verkeerde, zodat er weer een brug is tussen God en mij, tussen mij en anderen. De tollenaar wil weer meedoen in de gemeenschap.

En de Farizeeër is blij en dankbaar met wat hij kan doen – mag hij? Alleen heeft Jezus een *klein* puntje van kritiek, dat hij heel scherp brengt – maar hij blijft wel binnen de broederlijke saamhorigheid. De naam 'Farizeeër' komt van een woord dat 'afzonderen' betekent – en dat deden ze, zich afzonderen, om de geboden te bewaren, te doen. Je *moet* ook anders durven zijn, om het speciale van God in te kunnen brengen – dat geldt toch ook in onze tijd? Zouden we best weer wat meer mogen durven: vrijmoedig en bescheiden *anders* zijn... Alleen: afzonderen houdt ook het gevaar in dat je in dat isolement je kracht zoekt, je losmaakt van anderen, je beter gaat voelen, *zonder* de ander wilt zijn, zonder hen die niet aan jouw hoge standaards voldoen, zonder de ander met wie jij moeite hebt. Breng wat jij goed kunt *in* in de bonte samenhang – ik vraag me wel eens af: waar zien we de menslievendheid van Jezus weerspiegeld in de politiek? Terwijl daar zoveel christenen werken, binnen en buiten christelijke partijen.

Ik probeer het samen te brengen.

'God, ik dank u dat ik niet zo ben als ...' wordt dan 'O God, ik dank U voor wat ik kan doen'. En 'God, ik ga in de praktijk lekker mijn eigen gang' wordt dan 'O God, buig U naar mij toe in mijn verstriktheid in het onrecht!' En dan zijn de mensen die dit uitroepen *samen* gestalte van de mens als Gods schepsel: een mens recht op *en* een mens op de knieën. Beiden gestalte van de gelovige, als ze beiden de samenhang van Gods volk zoeken. Kan de tollenaar dan het hoofd opheffen en dankbaar voor nieuwe kansen zijn plaats innemen? Kan de Farizeeër dan beseffen dat hij het nodig heeft dat de Ene voorbijziet aan zijn gemakkelijke afzondering, en bescheiden meedoen met de rest? Ieder meedoeënd op de eigen plek, niemand meer, niemand minder.

We hebben elkaar nodig. Binnen de kerk: de mensen die rustig en vol vertrouwen hun weg

gaan in geloof *en* de mensen die zich geteisterd voelen door het leven, die leven met een wankel geloof. De mensen die net hun hoofd boven water kunnen houden *en* de mensen die de ruimte hebben om zich in te zetten in kerk en samenleving. Ze hebben elkaar nodig om de ander uit te dagen *en* te bevestigen.

We hebben elkaar nodig, zonder ons tegen elkaar af te zetten. Voor de kerk was vaak de Farizeeër het prototype van de Jood, tegen wie we ons konden afzetten, onszelf konden profileren: wij zijn zo niet, wij zijn verder. De kerk is daarmee vaak juist zelf het type van de Farizeeër geweest: kijk ons eens beter zijn! Dat moeten we niet meer willen... Niet alleen meer tegenover Joden, maar ook niet t.o. anderen buiten de kerk – dat hebben we geloof ik ook wel afgeleerd. Gewoon bescheiden en ons bewust van onze beperkingen de weg van Jezus' bijzonderheid gaan. Met de durf het donkere in ons onder ogen te zien, maar ook met dankbaarheid voor wat we kunnen, wat we in te brengen hebben, wat we ontvangen hebben. Dat zet ons in de ruimte van de vreugde die de Ene ons gunt als ons thuis. Daarin gunnen we elkaar een plek, als een thuis. Zo moge het zijn, amen.